

ועידת ה-G20 2017 מאת רועי ילינק

מבט מבס"א מס' 548, ה' 1 לאוגוסט 2017

תקציר: הדבר הבולט ביותר בוועידת פורום ה-G-20 האחרונה היה ההליכה של סין וגרמניה לקדמת במת ההנהגה העולמית וצעידה אחורה של ארצות הברית. הוועידה התקיימה בהמבורג שבצפון גרמניה ב-7-8 ביולי. נשיא סין, נשיא ארצות הברית, נשיא רוסיה וקנצלרית גרמניה משכו את מרבית תשומת הלב, גם בגלל יחסם האחד לשני. מתוצאות הוועידה ומהצהרות שיצאו בסופה ניתן לראות שתנודות במנהיגות עולמית הופכות ממשיות יותר ויותר. התנודה במנהיגות העולמית השפיעה על הדרך שבה התנהלה הפסגה ותשפיע על האופן שבו יתפתח המבנה הכלכלי העולמי בשנים הקרובות.

הדבר הבולט ביותר בוועידת פורום ה-G-20 האחרונה היה ההליכה של סין וגרמניה לקדמת במת ההנהגה העולמית וצעידה אחורה של ארצות הברית. הוועידה הייתה רק סימפטום פומבי לתהליך מתמשך. אך ראשית כמה מילים על הפורום ועל הוועידה הנוכחית. הפורום כולל בתוכו את 19 המדינות בעלות הכלכלות הגדולות ביותר ואת האיחוד האירופי. הפורום נוסד בידי חברות פורום ה-G7 בשנת 1999 לאחר שאלו רצו להרחיב את מעגל האחריות והתיאום בנושאים כלכליים. יחד מהוות כלכלות ה-G-20 כתשעים אחוז מהתוצר הלאומי הגולמי העולמי, ושני שלישים מאוכלוסיית העולם.

לוועידה האחרונה של הפורום הגיעו ראשי מדינות רבים לצד שרי אוצר ונגידי הבנקים המרכזיים של המדינות החברות הקבועות. הוועידה התקיימה בהמבורג שבצפון גרמניה ב-7-8 ביולי. נשיא סין, נשיא ארצות הברית, נשיא רוסיה וקנצלרית גרמניה משכו את מרבית תשומת הלב, כל אחד מהם לחוד וכן יחסם האחד לשני. לפי הודעתה לתקשורת של אנגלה מרקל הנושאים בהם דנו מנהיגי העולם כללו רגולציה פיננסית, מסחר בין מדינות, מאבק בטרור, שינוי האקלים וטיפול במגפות.

נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, הגיע לוועידה כחלק מנסיעה לאירופה שהחלה בביקור בפולין, שם התקבל באהדה. הרגע שמשך את תשומת הלב התקשורתית הרבה ביותר היה רגע לחיצת היד הראשונה, ולמעשה המפגש הראשון פנים אל פנים בין הנשיא האמריקני לבין מקבילו הרוסי מאז נבחר טראמפ לנשיאות. ישנם חילוקי דעות האם הפגישה בין השתיים הייתה מוצלחת, אך ברור שולידמיר פוטין השיג יותר, זאת בעיקר בשל העובדה שהוא נפגש ושוחח עם טראמפ כשווה לשווה, למרות הבדלי העוצמה הברורים בין המדינות.

מנהיגי שתי המעצמות התעשייתיות של אסיה (סין) ושל אירופה (גרמניה) חברו יחד. החבירה בין הצדדים מופיע על רקע העובדה שזו הפעם הראשונה שנשיא אמריקני אשר תומך בפרוטקציוניזם ולא בסחר חופשי מגיע לוועידה. שלושת הביקורים שערך ראש

ממשלת סין, לי קצ'יאנג, בגרמניה בתקופה האחרונה מעידים על התקרבות זו. התחממות היחסים בין גרמניה לבין סין התחילה לפני עלייתו של טראמפ לשלטון והיא מונעת מאינטרסים כלכליים משותפים לשני הצדדים. נדמה שבהתחלה ההתחממות היחסים הייתה למרות המתח והיריבות בין בייג'ין לבין וושינגטון ואילו מאז עלייתו של טראמפ נדמה שהתחממות היחסים נעשית בגלל המתח בין הצדדים.

מייקל קלאוס, שגריר גרמניה בסין, אמר כי "הקשרים בין סין לגרמניה נמצאים בשיא היסטורי. הדינמיקה הכלכלית והפוליטית מבחינת גרמניה נעה מזרחה". הוא הוסיף ש"ארצות הברית הותירה ריק באזור" בהתייחסו לנטישתו של טראמפ את הסכם הסחר הטרנז-פסיפיק (TPP) יום לאחר כניסתו לתפקיד. הסכם זה אמור היה ליצור רצועה של סחר חופשי בין מדינות משני צדי האוקיאנוס ולייצר אלטרנטיבה ליוזמת ה-Belt and road initiative (BRI) הסינית לקידום שיתוף פעולה כלכלי בין מדינות. כך שהידוק היחסים בין גרמניה לבין סין, כפי שבאה לידי ביטוי בוועידה ובכלל, הוא פועל יוצא של המדיניות האמריקנית.

אולם היחסים בין סין לבין גרמניה בפרט ואירופה בכלל אינם חפים מקשיים שהוועידה פעלה על מנת לפתור או לכל הפחות לשכך. למרות שבשנה שעברה מכרה גרמניה סחורות בשווי 85 מיליארד דולר והייתה המשקיעה האירופית הגדולה ביותר בסין, יש בגרמניה שחושבים שהמספרים צריכים להיות גבוהים יותר. הסיבה לכך היא חסמים שמטיל השלטון הסיני על הכלכלה המקומית ואפשרויות ההשקעה בה. בין החסמים המרכזיים עליהם מדברים בגרמניה ובאירופה ניתן למנות את המכשולים שנובעים מתעשיית הביטוח, הדרישה הסינית שעל מיזמים בין-לאומיים לחבור לחברות מקומיות על מנת להיכנס לשוק הסיני, החשש שמעורר חוק הסייבר החדש (חברות רבות חוששות שבמסגרת החוק הן עלולות להידרש לחשוף את המוצרים שלהן להעתקה מצד סין) וסימן השאלה מעל עובדת התנהגותה של הכלכלה הסינית ככלכלת שוק.

האתגרים ביחסים בין סין לבין אירופה, ובין שתיהן לבין ארצות הברית אינם מנת חלקן של שלשת הגורמים הללו בלבד. זאת בעיקר בשל העובדה שיחד הן מהוות את מנוע הצמיחה של הזירה הגלובאלית כולה. בשל כך יצאו ראש ארגון הסחר העולמי, הבנק העולמי וקרן המטבע הבין-לאומית בקריאה לבאי ועידת ה-G20 לבצע מה שהם כינו כ"צעדים החלטיים". באי הוועידה נקראו גם "להסיר מחסומי סחר ולהוריד סובסידיות ואמצעים אחרים המשבשים את המסחר". במילים אחרות ניתן להגיד שראשי ארגוני הכלכלה הבין-לאומיים קוראים למדינות העולם, ובייחוד לסין ולארצות הברית של טראמפ, לאמץ תפיסת עולם שונה. האם קריאה זו תענה? האם סין תאמץ גישה קפיטליסטית טהורה - ותזנח את השילוב שנוסח על ידי ההנהגה הסינית בשנות השמונים של המאה העשרים ועד היום? האם מדיניות "ארצות הברית ראשונה" או "אמריקה ראשונה" תזנחנה?

לפי תוצאות הוועידה וההצהרות שיצאו בסופה נדמה שהתשובה לכל השאלות הללו היא לא! כל אחד מהצדדים ילך קצת לקראת השני, יותר בנקודה זו ויתעקש על אחרת. הסיכום שיצא בסוף הוועידה קרא להתנגד לפרוטקציוניזם, אך להכיר באופן עמום בחששות של הנשיא האמריקני לגבי עודף תפוקת הפלדה. "נשמור על השווקים פתוחים, עם הכרה בחשיבות של היתרונות ההדדיים של מערכת סחר והשקעות" נכתב בסיכום הוועידה. כמו כן מדינות ה-G20 "ימשיכו להילחם בפרוטקציוניזם, כולל בפרקטיקות סחר לא הוגנות, ויכירו בשימוש בכלים לגיטימיים להגנת הסחר במובן זה". כך שנדמה שכול הצדדים יצאו כאשר חצי תאוותם בידם, המסחר החופשי ימשיך להתנהל ואולי גם להתרחב, אך "כלים לגיטימיים" להגנה על מדינה כזו או אחרת גם הוכרו כלגיטימיים. מה זה "כלים לגיטימיים", נראה שרק הזמן יגדיר.

כמה מילים על הנציגות המזרח תיכונית בוועידה. טורקיה וערב הסעודית הן מדינות חברות בפורום, לכל אחת מהן אופי שונה ומבנה כלכלי שונה. את טורקיה ייצג בוועידה הנשיא, רג'פ טאיפ ארדואן, שמשך אליו תשומת לב רבה, שלילית בעיקר. הרקע

לתשומת הלב השלילית היא העובדה שהוא נתפס כמי שמדכא ורומס את כל מי שעומד בדרכו ליישום תוכניותיו. בנוסף התבטא הנשיא הטורקי כי מארכת הוועידה "מבצעת התאבדות" בכך שהיא אינה מתירה לו לנאום בעצרת של טורקים במהלך ביקורו בגרמניה לרגל הוועידה.

מצידה של ערב הסעודית דווקא הייצוג הנמוך הוא שמשך את תשומת הלב. הלחימה בתימן מול החות'ים הנתמכים בידי איראן, המצור על קטר השכנה וההודעה הדרמטית על החלפתו של יורש העצר בבנו בן השלושים ואחת של המלך, מהוות שילוב אתגרים מורכב במיוחד עבור השלטון הסעודי. את מלך ערב הסעודית, סלמאן אאל סעוד, ייצג שר האוצר לשעבר, אבראהים אל-אספ, דבר ששידר באופן ברור שהממלכה מכונסת ועסוקה בבעיות הפנימיות והאזוריות ואינה יכולה להתפנות לעיסוקים גלובאליים. ייתכן גם שזו קריאה לעזרה בפתרון הסכסוכים הרבים במפרץ או איום על כל אלו התלויים בזהב השחור, ימים יגידו.

** רועי ילינק, הוא דוקטורנט בחוג ללימודי המזרח"ת באוניברסיטת בר-אילן.*

סדרת הפרסומים מבט מבס"א מתפרסמת הודות לנדיבותה של משפחת גרג רוסהנדלר.